

CRIMS D'ODI, UNA ASSIGNATURA PENDENT DE LA MEMÒRIA DEMOCRÀTICA CONTEMPORÀNIA

MIQUEL RAMOS
DAVID BOU

Edició i maquetació:

Col·labora:

Diputació
Barcelona

Generalitat de Catalunya
Departament de Drets Socials
i Inclusió

PRESENTACIÓ

L'informe que comenceu a llegir ha estat elaborat per a la Fundació Neus Català en el marc de la tercera actualització de la investigació *crimenesdeodio.info* l'any 2025. La nostra col·laboració amb la fundació es remunta pràcticament a l'inici de la seva nova etapa l'abril de 2023, perquè des del primer moment ens hem sentit identificats amb els valors i objectius que la guien. Gràcies al seu suport hem pogut desenvolupar treballs com aquest i aprofundir en l'estudi de l'extrema dreta i els discursos d'odi.

La nostra tasca de documentació de crims d'odi encaixa plenament en el primer dels eixos de treball de la fundació: la memòria democràtica i la lluita antifeixista. Tanmateix, pretenem que aquesta eina contra l'oblit contribueixi a promoure un espai per a l'aparició de noves idees i estratègies per combatre l'auge de la intolerància, de la mateixa manera que serveixi per incloure en l'anàlisi de les necessitats de país, el treball i la defensa de les minories socials que estan al punt de mira del discurs reaccionari.

El projecte *crimenesdeodio.info* es crea l'any 2015 amb l'objectiu d'identificar, documentar i donar a conèixer els crims motivats pels discursos d'odi ocorreguts a l'Estat espanyol des de 1990. Aquesta iniciativa parteix del buit existent en la nostra memòria històrica contemporània i de l'ànim de reconèixer les víctimes. Un treball d'investigació que posa nom i cognoms a moltes persones fins ara anònimes, i que aporta tota la informació disponible de cadascun dels casos registrats. Una eina que pretén ser útil tant pels diferents professionals que aborden aquesta temàtica com per la societat civil i els moviments socials, que han sigut fins ara els qui han mantingut viva la memòria de moltes d'aquestes víctimes i continuen treballant des de diferents àmbits per conscienciar i combatre els discursos i delictes d'odi.

Crimesdeodio.info és un web on es troben llistats i classificats tots els casos que s'han pogut confirmar i documentar fins a l'actualitat, amb un arxiu de notícies propi, un desglossament sobre el tractament jurídic del cas i un mapa on localitzar el lloc exacte on va succeir. També conté un glossari de termes i un marc conceptual amb els criteris que s'han fet servir per incloure i classificar els casos recollits.

Aquesta eina ha estat elaborada a través de la consulta de nombroses fonts, des de mitjans de comunicació fins a entitats que treballen aquesta matèria, passant per persones de l'entorn de les víctimes. Es tracta d'un arxiu dinàmic i col·laboratiu, en actualització permanent, i que requereix un monitoratge constant del fenomen i una revisió dels casos per tal d'incorporar qualsevol nova informació al respecte. És per això que afirmem que es tracta d'un projecte sempre incomplet i inacabat.

La nova actualització del projecte i del seu portal web es presentarà a inicis de 2026 i contindrà, a més a més, un apartat sobre el tractament dels crims d'odi a diversos països del Sud Global, les diferents legislacions de les que s'han dotat, els diferents actors que els registren i les dades que actualment hi ha disponibles.

MARC CONCEPTUAL

D'acord amb la definició de l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE), un delictes d'odi és "tota infracció penal, incloses les infraccions contra les persones i la propietat, quan la víctima, el lloc o l'objecte de la infracció són seleccionats a causa de la seva connexió, relació, afiliació, suport o pertinença real o suposada a un grup

que pugui estar basat en la 'raça', origen nacional o ètnic, l'idioma, el color, la religió, l'edat, la minusvalidesa física o mental, l'orientació sexual o altres factors similars, siguin reals o suposats”.

El projecte *crimenesdeodio.info* recull únicament els homicidis i assassinats motivats per l'odi a l'Estat espanyol en el període comprés entre 1990 i 2025. La inclusió o l'absència dels casos no respon a una consideració estrictament legal, sinó a l'avaluació de diferents experts en la matèria i altres indicis que els autors del projecte han considerat oportuns i determinants. La majoria dels casos que s'hi documenten no han sigut considerats per la justícia com a crims d'odi, però l'existència de nombrosos elements probatoris i altres fonts expertes consultades han motivat la seua inclusió.

QUÈ SÓN ELS DELICTES D'ODI?

Els delictes d'odi van començar a regular-se a l'Estat espanyol a partir de la reforma del Codi Penal de 1995, considerats com un element motivacional a l'hora de cometre un delicte que agreujava la responsabilitat criminal de l'autor. No es tractava d'un delicte en si mateix, sinó d'una agreujant que feia referència a la comissió d'un delicte «per motius racistes, antisemites o una altra mena de discriminació referent a la ideologia, la religió o les creences de la víctima, l'ètnia, la raça o la nació a què pertanyi, el seu sexe o l'orientació sexual». Això permetia augmentar la pena imposada per un altre delicte si s'apreciaven aquests fonaments discriminatoris.

Les fiscalies de delictes d'odi i discriminació no s'estableixen a l'estructura judicial espanyola fins a l'any 2009, primer a Barcelona, i a partir de 2013 a la resta de l'Estat.

L'any 2015, a través de la Llei orgànica 1/2015, es crea el delicte d'odi com a figura penal autònoma -no només com agreujant- i queda així recollit en l'article 510 del codi penal. Es consideren delictes d'odi els actes que fomenten l'odi, la discriminació o la violència contra grups o persones per la raça, religió, gènere, orientació sexual o altres condicions. Aquestes conductes poden ser castigades amb penes de presó i una inhabilitació especial a l'àmbit educatiu i esportiu, castigant les incitacions a l'odi i a la violència, no les idees en si mateixes.

Tot i això, el redactat al codi penal ha donat lloc a interpretacions diverses i en moltes ocasions controvertides, ja que també s'ha utilitzat el delicte d'odi per processar activistes antifeixistes i independentistes, acusant-les d'odi ideològic en la motivació d'algunes de les seves accions o discursos contra l'extrema dreta, l'espanyolisme o fins i tot les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat. No obstant això, la jurisprudència del Tribunal Suprem i del Tribunal Europeu de Drets Humans estipula que per considerar-se delicte d'odi aquest ha d'atacar un col·lectiu vulnerable o històricament discriminat.

GLOSSARI

El glossari de conceptes que han servit per classificar les diferents tipologies dels crims recollits al projecte està derivat de la normativa internacional en l'àmbit dels delictes d'odi, discriminació i intolerància. Inclou les aportacions de les Nacions Unides, l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE), el Consell d'Europa i la Unió Europea.

Delicte d'odi: Tota infracció penal, incloses les infraccions contra les persones i la pro-

pietat, quan la víctima o l'objecte de la infracció són seleccionats a causa de la seva pertinència, simpatia, afiliació o suport, real o suposat, a un grup basat en una característica comuna entre els seus membres com la seva "raça", origen nacional o ètnic, sexe o gènere, edat, orientació sexual, religió o discapacitat. *OSCE (2003)*.

Discurs d'odi: Totes les formes d'expressió que propaguin, incitin, promoguin o justifiquin l'odi racial, la xenofòbia, l'antisemitisme o altres formes d'odi basades en la intolerància, inclosa la intolerància expressada pel nacionalisme agressiu i l'etnocentrisme, la discriminació i l'hostilitat contra les minories, els immigrants i les persones d'origen immigrant. *Recomanació (97) 20, de 30 d'octubre de 1997 del Comitè Europeu de Ministres del Consell d'Europa*.

Incident d'odi: Acció motivada pel prejudici o l'hostilitat cap a una persona o grup, a causa d'una característica protegida com la raça, la religió, l'orientació sexual o la discapacitat. A diferència dels delictes d'odi, un incident d'odi no és necessàriament un delicte, però sí que pot afectar el sentiment de seguretat o la dignitat de la víctima i de la resta de membres del grup al qual pertany. *Nota dels autors*.

CATEGORIES

- **Antisemitisme:** Odi, hostilitat i prejudicis de tipus religiós, racial, cultural o ètnic cap a les persones jueves o negació de l'Holocaust nazi.
- **Aporofòbia:** Aversió i menyspreu a les persones pobres. Odi a les persones sense mitjans, desemparades, especialment els sensesostre.
- **Disfòbia:** Rebuig, menyspreu i prejudicis cap a les persones amb diversitat funcional i la seva realitat social.
- **Homofòbia:** Rebuig, prejudici, menyspreu o discriminació cap a les persones que es reconeixen a si mateixes com a homosexuals o són percebudes com a tal.
- **Islamofòbia:** Sentiment i actitud de rebuig i hostilitat cap a l'islam i, per extensió, cap a les persones musulmanes i la seva realitat social.
- **Misogínia:** Aversió o odi a la dona. Tendència ideològica o psicològica que consisteix a menysprear la dona com a gènere i a tot el que es considera com a femení.
- **Odi ideològic:** Actitud intolerant cap a les persones per la seva adscripció o simpatia, real o suposada, a una ideologia democràtica.
- **Racisme i xenofòbia:** Hostilitat, rebuig o odi cap a persones estrangeres o percebudes com a tals, basat en prejudicis ètnics, racials i culturals.
- **Romafòbia:** Totes les manifestacions d'odi ètnic dirigides específicament contra el poble gitano. També s'anomena antigitanisme.
- **Transfòbia:** Odi, actituds i sentiments negatius envers les persones transsexuals, basat en l'expressió de la seva identitat de gènere interna.
- **Violència ultra:** Crims comesos per seguidors ultres de clubs esportius que els perpetren motivats per l'odi contra altres aficions per la seva procedència o adscripció ideològica, sigui real o suposada.
- **Altres:** Crims comesos utilitzant com a pretext qualsevol altra característica de la víctima o en un acte de violència gratuïta. També quan el botxí és simpatitzant o militant de grups neonazis, d'extrema dreta o que fomenten l'odi cap a col·lectius vulnerables.

CONTEXT HISTÒRIC

La llista de crims d'odi que hem pogut documentar a Catalunya des de l'any 1990 comptabilitza 23 víctimes mortals, esdevenint el territori dins de l'Estat espanyol amb una xifra més elevada de casos després de la Comunitat de Madrid i per davant del País Valencià. Probablement, aquest rànquing tràgic té la seva explicació en qüestions demogràfiques com ara el nombre més gran d'habitants i el pes important que té la població migrant, objectiu principal dels discursos d'odi durant les darreres dècades i fins a l'actualitat. No obstant això, la implantació històrica en aquests territoris d'organitzacions i grupuscles d'ultradreta ha adobat el terreny perquè es produeixin agressions de tota índole perpetrades, en un nombre considerable de casos, per adolescents i joves que amb prou feines superaven la majoria d'edat.

La raó per la qual el projecte *crimenesdeodio.info* arrenca la documentació de casos a partir de 1990 és d'arrel sociològica i històrica. Després de quaranta anys de franquisme, l'Estat espanyol va transitar cap a un sistema de democràcia liberal representativa que vadeixar centenars de morts violentes d'arrel política (entre 500 i 700 segons diverses fonts historiogràfiques) en el període comprès entre la mort del dictador el 1975 i la primera victòria electoral del PSOE l'any 1982. Majoritàriament, aquestes víctimes van perdre la vida en mans de grups d'extrema dreta, de la Policia espanyola i de la Guàrdia Civil, així com d'organitzacions armades, principalment ETA i els GRAPO. Posteriorment, es van continuar comptabilitzant morts derivades de conflictes polítics no resolts durant aquest període, però la violència d'aquest tipus va disminuir d'intensitat progressivament.

Paral·lelament, a finals dels anys vuitanta agafa força arreu de l'Estat espanyol el fenomen dels grups ultres, que troba el seu principal caldo de cultiu a les graderies dels estadi de futbol. L'extrema dreta utilitza aquests espais per rejuvenir el seu planter d'adeptes i buscar nous enemics més enllà de l'antagonisme polític. Un canvi generacional que es nodreix de militants que no havien viscut la dictadura i que copiaven les noves organitzacions i subcultures neonazis que venien d'altres països d'Europa.

Durant la dècada dels noranta es comencen a produir lentament transformacions socials com ara l'arribada de persones migrants de fora del continent europeu o l'inici de la normalització de les persones LGTB. Aquests i altres factors són cabdals per entendre la renovació i ampliació dels grups socials que són objectius i víctimes dels discursos d'odi, minories que anteriorment eren pràcticament inexistents o bé romanien invisibilitzades sota l'amenaça i la repressió del règim nacionalcatòlic, passen a estar al punt de mira de la intolerància. És en aquest context on la violència neonazi s'estén per tot l'Estat i provoca centenars de víctimes, algunes d'elles mortals, des d'aleshores fins l'actualitat.

Per tot això aquesta llista arrenca l'any 1990 i alguns dels noms que recull han estat considerats els primers crims d'odi contemporanis de la seva tipologia a l'Estat espanyol: la transsexual Sonia Rescalvo i la dominicana Lucrécia Pérez. Així i tot, és important destacar que trobareu dues absències importants que no són casuals. La primera, les centenars de dones assassinades per misogínia, que no estan incorporades en aquesta investigació perquè ja hi ha un registre de crims masculistes a la pàgina web femicidio.net. La segona, la de les morts sota custòdia policial, que tot i encaixar algunes d'elles en les tipologies en les quals classifiquem els casos que hem recollit, considerem que queden fora del nostre camp d'estudi per formar part d'allò que s'anomena violència institucional.

CRIMS D'ODI A CATALUNYA 1990-2025

El primer cas per ordre cronològic dels vint-i-dos recollits a la base de dades *crimenes-deodio.info* que han tingut lloc a Catalunya és el de **Ferran Vilarmau Camps**, un jove de setze anys de Navàs (el Bages) que fou assassinat a Premià de Mar (el Maresme) per un grup de neonazis el 7 d'agost de 1990. Per nosaltres representa la consecució d'un dels objectius que ens plantejàvem quan vam decidir tirar endavant el projecte, ja que va ser un amic de la víctima qui ens va contactar per explicar-nos els fets i demanar-nos que l'incloguéssim en el llistat després de presentar-lo públicament per primera vegada. Fins aquell moment, en Ferran era una víctima desconeguda del feixisme i a hores d'ara ens continuem preguntant quants casos més hi ha com el seu. Per això considerem imprescindible donar difusió d'aquest treball incomplet i poder construir un recull el més fidedigne possible d'un fenomen que ha topat reiteradament amb el silenci i la impunitat.

L'any següent, cinc caps rapats membres de la penya ultra del FC Barcelona Boixos Nois van assassinar el seguidor del RCD Espanyol **Frédéric François Rouquier** prop de l'antic estadi de Sarrià. Els agressors circulaven amb un cotxe pels voltants de l'estadi després d'un partit quan van veure la víctima de vint anys acompanyada d'un amic de setze, van baixar del vehicle i els van clavar diverses ganivetades. L'adolescent va sobreviure, però Rouquier va morir a l'acte i se la considera la primera víctima de la violència ultra al futbol de l'Estat espanyol.

Uns mesos després va ser el torn de **Sonia Rescalvo**, que dormia juntament amb una companya a la glorieta dels Músics del parc de la Ciutadella de Barcelona. Sis neonazis, entre els quals hi havia tres joves de setze anys, les van apallissar a base de puntades de peu amb les seves botes amb puntera de ferro després d'identificar-les com a transsexuals. Sònia va morir i la seva companya va sobreviure, però en el camí de fugida el grup va agredir tres persones més sensellar, una de les quals va perdre la vista d'un ull a causa dels cops rebuts.

La violència dels grups neonazis als carrers de viles i ciutats del Principat va ser una constant durant els primers anys de la dècada dels noranta i només la fortuna va propiciar que la llista de víctimes no sigui encara més extensa. No va tenir tanta sort **José Herrería**, vigilant de seguretat d'una coneguda discoteca de música màkina de Molins de Rei (el Baix Llobregat) que va morir l'any 1993 a conseqüència de les greus lesions que va patir després d'una baralla amb tres caps rapats a l'exterior de l'establiment. Els agressors van ser condemnats per un delictes d'imprudència temerària amb resultat de mort a penes d'entre quinze dies i tres anys i quatre mesos de privació de llibertat.

Les discoteques d'aquest tipus de música electrònica de la qual eren adeptes els grups de caps rapats van ser l'escenari de nombroses baralles i agressions durant la seva època daurada entre els anys noranta i la primera meitat de la dècada del 2000. **Rafael Rincón** va ser assassinat de diverses ganivetades al tòrax i l'abdomen als voltants de la popular discoteca Chasis de Mataró l'any 1996. La baralla es va iniciar quan el grup del jove mort, procedent de Sant Feliu de Llobregat, va fer un comentari despectiu sobre Hospitalet de Llobregat, d'on procedia el grup agressor. Segons testimonis presencials, els agressors anaven rapats i un d'ells portava una samarreta del grup ultra Boixos Nois.

L'any 2000, **Carlos Javier Robledo** sortia d'una discoteca amb la seva colla quan es van trobar amb una jaqueta que havien col·locat uns individus com a "esquer" per buscar baralla. Quan un dels amics de Carlos Javier va agafar la peça, el grup d'agressors es va

abalançar sobre ells tirant a terra al jove i propinant-li una brutal pallissa que li va causar la mort. El principal acusat complia els divuit anys poques hores després dels fets, pel que fou jutjat sota la llei del menor. A més, era practicant de lluita grecoromana i estava relacionat amb grups d'extrema-dreta. El cas es coneix popularment com 'el crim de la Vila Olímpica' de Barcelona.

En aquella època es va estendre una pràctica macabra que consistia a assetjar persones amb addiccions, «caçar ionquis», i que generalment tenia com a perpetradores a persones molt joves. Un grup de sis nois i noies d'entre 16 i 24 anys van posar fi a la vida de **Gabriel Doblado** a Nou Barris (Barcelona) l'any 1995. Aquest home de seixanta anys amb problemes d'alcoholisme va ser colpejat amb cascots i cadenes i va morir de camí a l'hospital. El grup agressor havia protagonitzat successos similars a la zona sense un resultat tan tràgic.

Al tombant de segle, amb l'arribada d'una onada migratòria procedent principalment de països de fora del continent europeu, es van intensificar els episodis de caràcter racista i xenòfob. **Ohmar Amhandi** va morir l'any 2000 a conseqüència de la pallissa propinada per dos joves de divuit anys a Sant Andreu de la Barca (el Baix Llobregat). Els agressors, un dels quals ja havia estat detingut en diverses ocasions per participar d'incidents violents i racistes, es van enfrontar a la víctima pel seu origen magrebí. Posteriorment, van abandonar el lloc i van tornar al cap d'uns minuts proveïts d'un bat de beisbol i un pal de fusta amb els quals van colpejar a la víctima fins a deixar-la malferida. Dos mesos després, al bell mig de la ciutat de Barcelona, **Hamid Saada** va ser assassinat d'un tret al cap a boca de canó i sense haver intercanviat cap paraula amb el seu botxí. L'autor del crim tenia relació amb els Boixos Nois i havia manifestat en públic el seu odi cap als àrabs.

L'any 2005, un grup de caçadors va trobar el cadàver del jove **Hamid Ouhladi** de vint-i-sis anys a un camp de conreu de Granyanella (la Segarra). Va morir degollat i tenia el cap destrossat per l'impacte d'una pedra. Les tres persones jutjades com a presumptes responsables del crim, veïns de Cervera i coneguts pel seu comportament agressiu i violent, van resultar absoltes per manca de proves en una decisió confirmada pel Tribunal Suprem. Fonts veïnals no descartaven el mòbil racista i l'Associació Àrab Atlas va demanar sense èxit la reobertura d'un cas que ha quedat impune.

A banda de la comunitat marroquina, una de les més castigades a causa de la islamofòbia arrelada en la societat catalana, els migrants d'origen sud-americà han estat víctimes de nombrosos delictes d'odi les darreres dècades, amb un tràgic balanç mortal pels ciutadans procedents de l'Equador. **Wilson Pacheco** va morir ofegat després que els porters d'una discoteca del Maremàgnun de Barcelona que li havien vetat l'entrada al recinte l'agredissin i el llencessin al mar el gener de 2002. **Carlos Gustavo Bueno**, també d'origen equatorià, fou víctima d'una agressió mortal en un parc de Cornellà de Llobregat al crit de «sudaca de merda», el setembre de 2010.

A més d'aquests dos assassinats racistes, un tercer home procedent de l'Equador es comptabilitza entre les víctimes de crims d'odi a Catalunya. Es tracta de **Viterbo Anilo**, que va aparèixer al març de l'any 2000 degollat en un domicili de Montgat (el Maresme). A la paret de l'habitació en la qual es va trobar el cadàver estava escrita amb sang la frase "Hitler tenia raó". Disset anys després de l'assassinat, un sospitós va ser detingut a Colòmbia i extradit a l'Estat espanyol, on havia servit a l'Exèrcit i tenia antecedents penals per agressió sexual i violència masclista. Durant el judici va confessar que es va trobar

amb la víctima, amb la qual suposadament anava a mantenir relacions sexuals, i després que aquesta es despullés la va apunyar. Finalment, l'any 2020 va ser condemnat a quinze anys de presó per assassinat amb acarnissament i traïdoria, amb l'agreujant d'actuar per motius d'odi i discriminació homòfoba.

Aquest cas de resolució recent va tenir una valoració judicial molt diferent a la del crim d'**Ibrahima Dieye**, mort a Barcelona el gener de 2012. Un dels condemnats es va acostar a un grup de senegalesos que jugaven a futbol per recriminar-los que juguessin a la via pública i els va insultar: "Fills de puta, negres de merda, aneu al vostre país". Com es van negar a deixar de jugar, aquest home va trucar a dos fills seus que van acudir al lloc amb un bastó i un ganivet. Van començar una baralla i més tard va arribar un altre germà, a qui el pare va incitar a posar fi a la vida dels senegalesos dient-li "aquests negres que m'han faltat al respecte, cal matar-los a tots". Tot seguit, el tercer dels fills va anar a buscar una pistola, va fer un tret a l'aire i després un altre a la víctima que li va causar la mort. Encara que el fiscal va relatar així els fets, el jurat no va considerar provat que els acusats perpetrassin el crim per motius racistes.

Fins al moment, el darrer crim amb motivacions racials comès a Catalunya i documentat a crimenesdeodio.info ha estat el de **G. 'Lee' Cheng**. El juliol de 2019, un grup d'amics d'origen xinès entre els quals es trobava la víctima mortal haurien discutit amb els quatre agressors dins d'una discoteca del Port Olímpic de la capital catalana. Un cop a l'exterior de l'establiment van ser colpejats i un d'ells va morir poc després a l'hospital fruit de la brutal pallissa rebuda.

Menys d'un any després, en un lapse de deu dies durant la segona quinzena del mes d'abril de 2020, tres crims van ocupar els titulars de tots els mitjans de comunicació. En ple confinament per la pandèmia de la COVID-19, un home va assassinar tres persones sense llar que dormien als carrers de l'Eixample de Barcelona. **Imad Allous, Juan Ramón Barberán i Jean Pierre Herbillon** van morir després de ser colpejats brutalment amb una barra de ferro al cap i al cos. El botxí actuava sempre de nit i aprofitant que els carrers de la ciutat eren buits per l'estat d'alarma, cap de les víctimes va poder demanar ajuda i van ser assassinades perquè l'acusat "pensava que mereixien morir pel fet de ser pobres i vulnerables", segons l'advocada de la Fundació Arrels que va exercir l'acusació popular durant el judici. La condemna va ser de seixanta-tres anys de presó per tres delictes d'assassinat amb traïdoria i tres delictes contra la integritat moral.

L'odi contra les persones sensellar i sense recursos econòmics s'anomena aporofòbia i no deixa de ser una expressió cruenta del classisme. Aquesta és una de les categories amb més casos i alhora més invisibles i desconegudes, principalment per l'anonimat de moltes de les víctimes a causa de l'absència d'un entorn familiar o social que les reivindicui. **Samuel Yaw** era un home sense sostre de nacionalitat ghanesa que dormia a una plaça del barri del Raval de Barcelona fins a la nit de Nadal de l'any 2002. Un grup de joves de nacionalitat espanyola, equatoriana i filipina, quatre d'ells menors, que feia tota la nit que estaven de festa, es van embranchar en una baralla amb la víctima. Els implicats la van agredir repetidament amb un casc fins que un d'ells va sostreure accelerador de combustió d'una motocicleta, va ruixar la víctima i li va calar foc amb el seu encenedor, provocant-li la mort a causa de les múltiples cremades sofertes.

De la mateixa manera va morir **María del Rosario Endrinal**, una víctima que va esdevenir icònica de la violència indiscriminada que poden arribar a patir les persones sensellar.

Ella dormia a l'interior del caixer d'una entitat bancària a l'opulent districte de Sarrià-Sant Gervasi (Barcelona) quan dos joves de divuit anys i un menor d'edat hi van irrompre per colpejar-la i humiliar-la. Malgrat que els joves van marxar després d'aquesta primera agressió, minuts després van tornar per ruixar l'habitable amb dissolvent, tirar una burilla i provocar una deflagració que va causar la mort de la dona. La difusió de les imatges enregistrades per les càmeres de seguretat van augmentar la repercussió del cas.

Finalment, el llistat de *crimenesdeodio.info* conté dos casos coneguts perquè les dues víctimes eren joves catalans implicats socialment i políticament al teixit veïnal dels indrets on van ser assassinats. El primer és el de Roger Albert, qui el 15 d'agost de 2004, en plenes festes de la Vila de Gràcia, va ser apunyalat al coll amb un ganivet escorxador, el que li va provocar la mort quatre mesos després. El jove anava amb amics d'estètica punk quan es van trobar amb un grup de caps rapats abillats amb simbologia neonazi. Els altres els van començar a insultar amb frases com "basura, guarros, vamos a limpiar la calle" instants abans que la víctima rebés una punyalada sense possibilitat de defensar-se.

L'any següent, **Josep Maria Isanta** va morir en mans d'un grup de quinze persones que es va desplaçar a una zona on se celebrava un concert organitzat per col·lectius independentistes i llibertaris. Un cop al lloc, van començar a agredir diverses persones que gaudien de les festes de la Patum de Berga, causant ferides de diversa consideració a una dotzena de joves. Posteriorment, van carregar contra el germà de la víctima mortal, de manera que aquest va acudir en defensa seva, moment en què va ser envoltat pel grup agressor, que li va clavar cops de puny i puntades de peu, així com tres punyalades que van posar fi a la seva vida.

CONCLUSIONS

De les vint-i-dues víctimes mortals per crims d'odi que hem registrat els últims trenta-cinc anys a Catalunya, només Sonia Rescalvo, María del Rosario Endrinal, Roger Albert i Josep Maria Isanta reben de forma periòdica algun tipus d'acte d'homenatge o tenen alguna inscripció de record prop del lloc on els van prendre la vida. Totes les altres resten pràcticament en l'anonimat pel conjunt de la societat catalana.

Entenem la memòria democràtica contemporània com un concepte que fa referència al conjunt d'accions, polítiques públiques, investigacions i iniciatives socials i culturals orientades a recuperar, preservar i difondre la memòria històrica de lluites per la democràcia. En el nostre context, aquest concepte fa referència exclusivament al període de la dictadura franquista i la transició, que compta amb la cobertura legal de la Llei 52/2007 de Memòria Històrica, ampliada amb la Llei 20/2022 de Memòria Democràtica, en l'àmbit de l'Estat, així com amb la Llei 20/2017, de Memòria Democràtica a Catalunya.

Aquests marcs normatius abracen àmbits com ara la recuperació de la memòria de les víctimes, l'educació i la sensibilització, la creació d'espais de memòria, la justícia i la reparació i la col·laboració amb entitats memorialistes donant suport a associacions de familiars, arxius i centres d'estudi. No obstant això, les famílies de les víctimes i les entitats que treballen en la matèria han hagut d'esperar dècades fins que les institucions públiques han atès les seves demandes i han posat solucions a un deute històric.

Malauradament, els crims d'odi pateixen actualment la mateixa manca de sensibilitat i compromís per part de les administracions que van rebre prèviament les víctimes de la dictadura i la repressió franquista. En un moment en què els discursos d'odi estan creixent exponencialment a causa de la irrupció de l'extrema dreta a les institucions, els espais públics i els mitjans de comunicació, es fa més necessari que mai prendre mesures per prevenir els seus efectes i tractar d'una forma integral aquest fenomen i les seves conseqüències.

Del recull de casos del projecte *crimenesdeodio.info* es poden extreure dues conclusions molt taxatives. La primera és que en la majoria d'aquests assassinats no es va tenir en compte l'agreujant de delictes d'odi a l'hora de condemnar els agressors. És cert que els darrers anys s'entreveu un canvi de tendència a causa de les modificacions legislatives escomeses, de la pressió social i de la repercussió mediàtica dels nous casos. Malgrat això, si tirem la vista enrere, trobem un nombre significatiu de casos que van quedar impunes i molts altres que es van resoldre amb simples condemnes penals sense un reconeixement explícit de les motivacions discriminatòries dels crims, ni mesures complementàries de memòria i reparació cap a les víctimes i les minories socials de les quals formaven part.

El segon fet important que podem constatar és que bona part dels crims aquí recollits van tenir com a perpetradors individus molt joves, alguns d'ells fins i tot menors d'edat. Les dades més recents pel que fa a delictes d'odi corroboren aquesta tendència preocupant. Segons les dades dels Mossos d'Esquadra, de les 813 denúncies interposades l'any 2024 per delictes d'odi (un 7% més que el 2023), un 20% dels denunciats eren menors d'edat, una xifra que s'enfila fins al 80% en els casos d'atacs als sensesostre, és a dir, d'aporofòbia.

La majoria d'aquestes denúncies, 305 concretament, van ser per incidents comesos contra la comunitat LGBTIQ+, una dada que s'ha mantingut a l'alça durant el primer semestre de 2025, quan l'Observatori contra l'LGBTIfòbia va registrar 125 incidències i va

constatar un augment d'un 22,5% respecte del mateix període del 2024. En segona posició hi ha els delictes de racisme i xenofòbia, amb 264 denúncies, i respecte a 2023 es van doblar els casos d'islamofòbia amb 72 denúncies. Tanmateix, la policia catalana adverteix que la immensa majoria de delictes d'odi no es denuncien i estima que el total de casos recollits només representa el 10% del total.

Totes aquestes dades evidencien diverses qüestions importants. Per començar, que els diferents actors del poder judicial no disposen de prou formació i determinació per utilitzar tots els mecanismes legals que actualment tenen a l'abast per abordar aquesta problemàtica. Probablement, d'aquí es deriva una manca de confiança per part de la ciutadania a l'hora de denunciar i posar en coneixement de les autoritats tots els delictes d'odi que diàriament succeeixen al nostre país. Aquest sentiment de desemparament per part dels col·lectius vulnerables és inversament proporcional a la sensació d'impunitat dels agressors, en una espiral que només pot portar-nos a l'augment de casos que les dades reflecteixen.

D'altra banda, la consagració de les xarxes socials com la principal via de consum de continguts per part del jovent, sumada a la manca de verificació de la informació que regna a les principals plataformes i l'ús massiu que n'està fent l'extrema dreta per difondre els seus discursos d'odi, suposa un còctel explosiu en la configuració de la seva identitat i ideologia. Per això esdevé més necessari que mai aprofundir en una educació que promogui el respecte a la convivència i a la diversitat, així com reivindicar la memòria de les víctimes de l'odi i fer-ne pedagogia per evitar haver de sumar nous casos en aquest tràgic llistat.